

Л

**ЬВІВСЬКІ
НУМІЗМАТИЧНІ
ЗАПИСКИ**

**ч. 10
2013**

**Унікальна золота римська монета,
знайдена в Україні (Стор 4).**

**Нова монета Белзького
князівства (Стор 22).**

Литовські монети «Печать/Спис з хрестом», карбовані на Волині. (Стор 6).

Рис. 3. Зображення деяких з монет «Печать», знайдених в останній час в Україні:
 1 – Волинь 0,78г; 2 – Жидичин Ківерцівський р-н Волинська обл. 0,58г; 3 – Турійський р-н Волинська обл. н/д; 4 – Переділи Рівненський р-н Рівненська обл. 0,98г; 5 – Торговиця Млинівський р-н Рівненська обл. 0,86г; 6 – Бровари Київська обл. 0,96г; 7 – Лубни Полтавська обл. 0,70г; 8 – Чигирин Черкаської обл. 0,75г; 9 – Чигирин Черкаської обл. н/д; 10 – Чигирин Черкаської обл. н/д.

Нова монета Белзького князівства

В останній час з'явилося багато повідомлень про знахідки нових монет удільних князівств Великого князівства Литовського. Так в 2013 р. були опубліковані нові, раніше не відомі, монети з кириличним написом «Юр'євъ» та княжим знаком, рис. 1. Автор публікації Б. Пашкевич, взявши до уваги локалізацію знахідок поблизу міста Белза на Львівщині та ім'я володаря, прийшов до висновку, що монети карбувалися у 80-х роках XIV ст. в Белзькому князівстві князем Юрієм Наримунтовичем (1352-1392), який правив у цьому князівстві з 1352 по 1387 рр. Дійсно, серед князів литовського походження другої половини XIV ст., які діяли у цьому регіоні, з історичних джерел відомо лише про двох Юріїв – Юрія Наримунтовича та Юрія Корятовича (1363-1375). Оскільки володіння Корятовичів розташовувались на Поділлі, далеко від Белза, то можна погодитися з запропонованою атрибуцією.

Нещодавно автору стала відома монета, яка за всіма ознаками теж належить до белзького карбування, рис. 2. Знайдена вона була також на історичних теренах Белзького князівства у Львівській області в безпосередній близькості до міста Белза. Разом з нею були знайдені два мідні галицько-руські денарії Людовика Угорського (1370-1382). За своїми зображеннями нова монета майже повністю співпадає з раніше опублікованими белзькими монетами. З одного боку навколо простого грецького хреста, оточеного суцільним обідком, йде кириличний напис. На протилежному боці, так саме, як на вже описаних белзьких монетах, – княжий знак простої форми, що дещо нагадує латинську літеру «F». Хоча стан монети не надає можливості розпізнати всі літери напису, однак в ньому без сумніву читається початкова літера «Ю» та кінцева «Ъ» легенди монети «Юр'євъ». На відміну від раніше описаних белзьких монет, тут напис йде за годинниковою стрілкою. Також у написі новознайденної белзької монети, до розділового хрестика, додано ще два деко-

Рис. 1. Монета Белзького князівства. Фото та реконструкція напису зі статті Б. Пашкевича.

Рис. 2. Новознайдена монета Белзького князівства. Масштаб 1,5:1.

ративних елементи у вигляді трьох з'єднаних кілець та шестикутної зірки. Крім того, нова монета має більший розмір – 1,8 см та більшу масу – 1,19 г, порівняно з раніше знайденими белзькими монетами з діаметром у 1,3 см та масою 0,2 г – 0,3 г. Але найбільша відмінність нової монети від вже відомих белзьких монет полягає в тому, що вона виготовлена не з срібла, як попередні монети, а з міді, що підтверджує типова зеленкувата патина монети. Про те, що монета дійсно карбувалась як мідна, а не була карбована як срібна з мідної заготовки покритої сріблом, свідчить відсутність можливих залишків срібного покриття в дрібних елементах зображень та літерах, як це зазвичай буває у таких випадках.

Отже, місце знахідки, легенда нової мо-

нети свідчать, що вона належить до ще одного типу монет, карбованих Белзьким князем Юрієм Наримунтовичем. Виходячи з матеріалу монети – міді, це була роздрібна монета. Подібні дрібні мідні монети з масою близькою до 1 г – денарії карбувалися у той час в сусідньому Львові за часів Казимира III (1333-1370), Владислава Опольського (1372-1378) та Людовика Угорського. Подібність іконографії новознайденної монети та близькість її вартості на грошовому ринку того часу до раніше знайдених белзьких монет, виготовлених скоріше за все з низькопробного срібла, ставить під сумнів можливість їх одночасного карбування. Тому правдоподібно буде припустити, що ці монети карбувалися у різні періоди часу. Відомо, що Юрій Наримунтович князував у Белзі з перервою між 1377 та 1382 роками. На цей час, (з 1377р. до 1382р.) князівство у нього було відібрано польським королем Людовиком Угорським за його участь разом з іншими литовськими князями в боротьбі з Польщею за володіння Волинню. Вочевидь, що срібні белзькі денарії

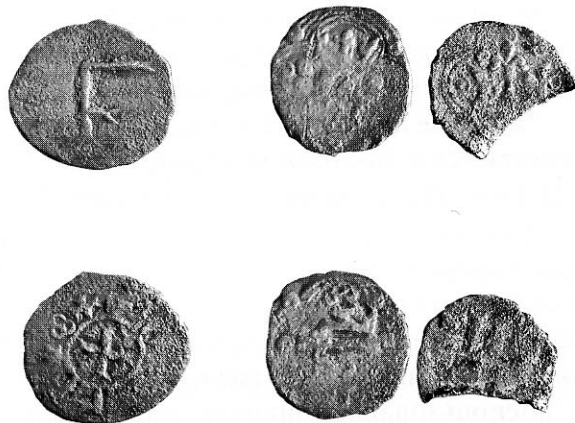

Рис. 3. Фото всіх монет зі скарбу, зроблені знахідником.

могли карбуватися у перший період князювання Юрія до 1377 р., а мідні – у другий, після 1382 р., що підтверджується знахідкою разом з новою белзькою монетою галицько-руських денаріїв Людовика, які карбувалися у 1379 – 1382 роках.

На завершення, приношу щире подяку Ігорю Яковелісу за можливість ознайомитись з новою монетою.

Андрей Бойко-Гагарин /г. Киев/

Валерий Гринкевич /г. Минск/

Сергей Цвирко /г. Минск/

Юрий Зайончковский /г. Харьков/

Сводный каталог частных денег второй половины XVIII века в Восточной Европе

Интересным аспектом в истории денежного обращения в Восточной Европе являются денежные суррогаты крупных землевладельцев второй половины XVIII века. На территории северной части современной Украины и Беларуси (историческое Полесье) известны находки магнатских денежных суррогатов в виде монет с нанесенными надчеканками. Нумизматами проводились исследования по идентификации принадлежности надчеканок, но вопросы топографирования и локализации эмиссии ученые оставили без внимания.

К вопросу частных денег с надчеканками обращались Густав Субизе Бисер¹,

Марьян Гумовский, М. Ковальский, Тадеуш Кальковски, Богумил Сикорский² и А. Шишкин³. Некоторые из описываемых в статье надчеканок включены в зарубежные комплексные каталоги, как, например, работа Георга Г. Брунк⁴, описывающая контрамарки на всех монетах мира периодов Средневековья и Нового времени.

В этой публикации мы попытались сгруппировать воедино известные науке на сегодняшний день сведения о типах надчеканок, местах их находок, определенных монет-основ. Также мы попытались дать более точную дефиницию некоторых надчеканок. Отдельное внимание уделено